

Het warmteoffensief van Tord Boontje

Ontkiemd in Holland, gegroeid in Groot-Brittannië en nu rijp voor de rest van de wereld. Tord Boontje, onthoud die naam. Een Nederlander die langzaam Londen en omstreken in ontwerpland inpakt. Die iets heeft met zonnebrillen, glinsterend glas, sensueel flonkerend kristal, en met Verlichting in het algemeen.

Fantasie in Peckham Rye

'Servicing the community by recovering energy from waste' meldt een fier reclamebord op de muur van een fabriek van Gatwick Airport naar Peckham Rye, de Zuid-Londense multiculturele wijk waar de evenzo kleurrijke Tord Boontje (1969, Enschede) zijn atelier heeft. De spreuk zou ook van toepassing kunnen zijn op deze Nederlandse ontwerper, die recentelijk is genomineerd voor de prestigieuze Designer of the Year-Award in Groot-Brittannië. Op 2 juni, toen deze iM al bij de drukker lag, werd de winnaar bekendgemaakt. In het Design Museum in Londen is het werk van de vier genomineerden - behalve Boontje zijn dat juwelenontwerper Solange Azagury-Partridge, het videospelletjesontwerpcollectief Rockstar Games en Apple-designer Jonathan Ive - nog tot 29 juni te zien. 'Jonathan Ive zal wel Designer of the Year worden', veronderstelt Boontje. 'Hij is al zo bekend, en bovendien hoorde ik dat op de Apple-website is opgeroepen om voor hem te stemmen. Alle Apple-medewerkers zullen hem sowieso wel steunen.'

Hij kan er niet mee zitten. 'De nominatie op zich was al geweldig. Men belde me net voor Kerst met de mededeling dat ik genomineerd was. Ik was totaal overdonderd, wist niet eens dat ik überhaupt ter sprake zou komen! Ik moest vervolgens mijn mond houden tot eind januari, wanneer het publiekelijk bekend zou worden gemaakt. Dat was wel een leuk kerstcadeautje.'

Maar bekroond of niet, Tord Boontje zit sowieso in de lift. Van juni tot september hangt aansluitend op de nominaties van de Designer Of The Year-tentoonstelling een van zijn installaties, als begeleiding van een solo-expositie van Hella Jongerius, in het trappenhuis van hetzelfde Design Museum.

Hermès

Er is geen plekje meer vrij in het drukke atelier, gelegen pal boven de werkplaats waar Boontjes zwager met een gasmasker op staat te zwoegen aan een glazen

sculptuur. De stoelen en grond op de eerste etage zijn bezaaid met samples en prototypes, de wanden en het plafond bedekt met allerlei tekeningen, foto's en knipsels. Midden in de chaos hangen twee prachtig bedrukte zijden shawls van Hermès, afkomstig uit het Parijs van eind jaren zestig. Het is de kern van zijn installatie voor het trappenhuis van het Design Museum, getiteld Le Splendeur des Maharadjas II. De prints stellen een soort 1001-nachtscène voor.

'Deze titel heb ik bewust gekozen omdat het een niet-westerse beeld is', vertelt Boontje. 'Het heeft raakvlakken met de tijd waarin we nu leven, waarin we, ook binnen de vormgeving, niet zoveel in aanraking komen met niet-westerse cultuur.' Het trappenhuis loopt rondom, en is zodoende uiterst geschikt om het verhaal over het maakproces van zijde te vertellen. Het begint bij een moerbeiboom, vervolgens worden de vlinderpoppen weergegeven, bestaande uit 250 cocons, gewoon bij een kweker gekocht. Boontje: 'We willen proberen een röntgenfoto te maken van de cocon, met medische camera's.'

In verschillende kleuren gevlochten garens worden ook heel groot opgehangen, evenals samples van de weefdrukken, om het proces van het weven, de eenvoudige zijde, te laten zien. 'Hermès gebruikt zo'n 20 kleuren in 6 kleurstellingen op elk sjaaltje, wat uitzonderlijk is', meldt hij, 'aangezien normaliter zo'n 4 à 5 kleuren gebruikt worden. In plaats van 20 op 1, drukken ze het op 20 doeken, zodat je het goed laat zien.' Aan een waslijn met een motortje zijn sjaals geknoopt, die bij het passeren van een hoek door een metalen ring glijden, en vervolgens weer openvallen. Ook draaien lange zijden, naar beneden hangende doeken aan een motortje op acht verschillende snelheden, en een rondom gestikte doek, hetgeen een oogstrelende beweging oplevert. Een uitspatting van beweging, kleur en verschillende patronen zijn te zien in deze installatie. Beweging is op het moment een

Lees verder op pagina 56

belangrijk thema in het werk van Boontje, die sinds 1992 in Londen woont.

De ontwerper vervolgde zijn opleiding op de Design Academie in Eindhoven op de Londense Royal College of Art, omdat er destijds nog geen vervolgopleiding in Nederland bestond. 'In Eindhoven studeerde ik af in Mens & Identiteit, en deed daar veel mode en textiel, maar ik wilde eigenlijk liever aan producten en meubelen werken. Nu werk ik veel met kleuren, materialen en beelden. Die interesse is er altijd geweest. Textiel ontwerpen, omgaan met kleuren, nieuwe materialen onderzoeken, waren erg nuttig bij mijn vervolgstudie hier.'

Als eindexamenopdracht maakte Boontje een verpakking voor een fictief parfum, en voerde een kleurenonderzoek uit over verf, in samenwerking met AKZO. Een echt niveauverschil van lesgeven merkte hij niet op tussen Eindhoven en Londen, wel dat met op heel andere wijze werkte. 'Het belangrijkste is', benadrukt hij, 'dat iedereen al een opleiding gevolgd of gewerkt heeft, als hij op het Royal College of Art belandt. In Eindhoven werken de meeste mensen thuis en gaan alleen naar de academie voor besprekingen en evaluaties. Je wist niet echt waar je klasgenoten mee bezig waren. De Royal College of Art is een open studio, waar iedereen een eigen tafel heeft om te werken. Er is een echte samenwerkingscultuur, waarin je veel meer met elkaar overlegt. Meer van de helft van de leerlingen komt uit het buitenland, er ontstaat een levendige mix.'

Boontje ontmoette er zijn vriendin, Emma, met wie hij sinds drie jaar een dochtertje heeft. 'Emma was al met glas bezig, toen ik haar tegenkwam. Anderhalf jaar na mijn afstuderen zijn we samen het glasproject TranSglass begonnen.'

In de tussentijd ontwierp Boontje onder meer een tentoonstellingsruimte voor het Rijksmuseum, in samenwerking met Ulf Moritz, genaamd De Lelijke Tijd, over negentiende-eeuwse Hollandse meubelen.

Mentor Mendini

Boontje liep tweemaal stage tijdens zijn studie in Eindhoven. Eerst vertrok hij in 1989 naar New York, min of meer op de bonnefooi. 'In tegenstelling tot in Nederland is men in New York heel gemakkelijk met contacten geven en doorverwijzen. Na zo'n anderhalve week kon ik al aan de slag bij een klein, commercieel architectenbureau, IS Architects, dat onder meer kantoorverdiepingen in wolkenkrabbers

ontwerpt. Het was een leerzame ervaring, alleen al omdat ik erachter kwam dat de hele commerciële kant van het ontwerpen mij niet lag.'

Het was een reden om naar Milaan te gaan voor een heel andere stage, bij de beroemde Studio Alchimia van Alessandro Mendini. Het contact werd gelegd via Frans Haks, omdat die op dat moment met Mendini samenwerkte voor het Groninger Museum. 'Een leuke tijd', zegt Boontje over zijn stage in Milaan. 'Ik heb veel uitvoerend werk kunnen doen en kwam in de gelegenheid veel Italiaanse designstudio's te bezoeken.'

Voor het exterieur van het Groninger Museum had Mendini een ontwerp gemaakt voor een lichtblauw laminaat met veel rood-geel-groen-blauwe verfstreken. Dat mocht Boontje uitvoeren. 'Ik heb hier en daar uiteraard wat andere stipjes gezet', grijnst hij trots.

In Milaan leerde hij op een andere manier naar design te kijken. 'Het was daar veel meer iets cultureels dan commercieel. Dat je plezier kunt hebben in het ontwerpen en er toch van kunt leven. Veel ontwerpers voelen dat ook tijdens hun studie, maar geven dat idee op een gegeven moment op, omdat het bestaan in het begin zeker niet makkelijk is. Maar ik vind dat je in je eigen ideeën moet geloven en daaraan moet vasthouden. Als ontwerper is het belangrijk onafhankelijk te blijven. Je werkt met opdrachtgevers, producers, technici, marketinglieden samen, en dan is het fijn dat je het creatieve deel zelf in de hand houdt. Je kunt wel een portret van iemand maken, maar het is belangrijk dat het van jou is, dat je controle houdt over je creativiteit. Dat je richting kunt geven aan wat je maakt.'

Ook in Groot-Brittannië ontwierp Boontje inrichtingen, voornamelijk van winkels, onder meer voor zonnebrillen binnen warenhuizen in Londen en Glasgow.

Met zonnebrillen heeft hij een speciale band. In 1986, toen hij afstudeerde in Eindhoven, toog Boontje met een vriend naar Parijs om hun eigengemaakte zonnebrillen te verkopen. Het waren aparte exemplaren, zonder scharnieren vervaardigd uit gebogen geperforeerd aluminium, inclusief het kijkgedeelte. 'We kampeerden in het Bois de Boulogne en verkochten overdag de zonnebrillen op straat. Ze vlogen weg. Zo hebben we onze vakantie kunnen bekostigen.'

Op het Royal College of Art bestond een van zijn eindprojecten ook uit het ontwerpen van zonnebrillen. Het idee erachter was dat zonnebrillen nogal onper-

soonlijk ogen, en hij een zonnebril wilde ontwikkelen die de ogen vrijliet, om tijdens een gesprek de medemens nog fatsoenlijk aan te kunnen kijken. Behoedzaam haalt Boontje er eentje uit de kast. 'Kijk, ze zien er heel vriendelijk uit, het zijn een soort schaduwklepjes voor boven je ogen, zodat contact gewoon mogelijk is en je ogen toch beschermd worden tegen de zon. Ik heb hem in verschillende materialen uitgevoerd en er nog tevergeefs een producent voor trachten te vinden.'

Free money

Rond '86/'87 wist Boontje dat hij zijn eigen producten wilde ontwikkelen en produceren. Hij begon met een servies, en werkte na zijn afstuderen op de Royal College of Art een jaar met iemand anders samen, totdat hij besloot gebruik te maken van Emma's werkplaats, die voorzien was van speciale machines voor glas en keramiek. Het was het begin van een vruchtbare samenwerking in alle opzichten. Hun eerste project was getiteld TranSglass. 'We wilden met flessen werken, een fascinerend product. In de jaren zestig maakten de hippies veel gebruik van flessen en glasblaasmethoden in Californië. En net na de Tweede Wereldoorlog werd er veel glasgeblazen in Engeland. Het voordeel van het werken met flessen is dat je een hele collectie kunt maken zonder te investeren. Als jonge ontwerper is het niet makkelijk om te creëren als je weinig geld hebt. Ten oosten van Londen is een containerdepot, waar we uit een grote berg met witte, groene en bruine flessen zoveel mochten meenemen als we wilden.'

Het duo maakte geheel nieuwe objecten van het gecyclede materiaal, bewust gebruikmakend van de alledaagse kleuren, van lichtgroen tot mos- en donker-groen.'

Twee of drie jaar werd alles eigenhandig geproduceerd, later werd contact gezocht met een Zuid-Afrikaans glasrecyclebedrijf, dat eigen machines bouwde en een heel systeem had bedacht om de objecten te maken. Na een tijdje stopte de samenwerking, omdat de kwaliteit toch niet optimaal was volgens Boontje, die vertelt dat er op het moment plannen zijn om de samenwerking alsnog te continueren met een nieuwe fabriek van het bedrijf in de Verenigde Staten. 'Behalve de geldbesparing was het idee erachter ook de transformatie van glas. Het overstijgt de waarde door de manier waarop je het behandelt, waardoor het een nieuw object wordt. Uiteraard speelde ook het milieu-aspect mee, het recyclen van ogenschijnlijk waardeloos geworden materiaal.'

Langzaam ontwikkelde zich een soort filosofie en handelsmerk bij Boontje, als reactie op wat er in vormgeving gaande is, namelijk de grote trend naar 'nog slickere, totaal afgewerkte producten zoals Capellini, Wallpaper, het lounge-sfeertje': 'Waar alles zo glad en duur mogelijk is', verklaart hij. 'In mijn eigen interieur en ontwerpen heb ik meer oude en nieuwe dingen door elkaar. Ook rotzooi. Als je kunt waarderen wat je hebt, in plaats van jezelf te laten leiden door geadverteerde, gemaakte wensen, ben je toch veel beter af?'

Boontje vindt niet dat hij zich met zo'n uitspraak in de wielen rijdt, alsof mensen dan maar helemaal geen design meer zouden moeten kopen. Maar hoezo kopen? Hij vond er een alternatief voor. Het principe van "free money" bezong een rebelse Patti Smith al in de jaren zeventig. Boontje verspreidde zo'n vijf jaar geleden op zijn website en op die van het Tate Modern museum, gratis tekeningen om een eigen Rough-and-Ready meubel te bouwen. De basis van de tekening staat, maar het leuke is dat het publiek zijn meubels zelf bouwt, grofweg naar Boontjes ontwerp maar met eigen materialen, en naar eigen smaak toevoegingen aangebracht. Er zijn er tienduizenden van verspreid. Boontje vertelt dat een Parijs reclamebureau hem meldde er aan de hand van de tekening in één weekend stoelen voor het hele bedrijf van te hebben gefabriceerd: 'Je maakt een keuze als je een stoel nodig hebt in plaats van steeds automatisch naar de winkel te rennen. Ik vind het belangrijk dat je zo'n bewustzijn krijgt. Het past in onze tijd van snel en gebruiksgemakkelijk leven. Koken en tuinieren zijn een van de laatste dingen die we tegenwoordig doen met onze handen.'

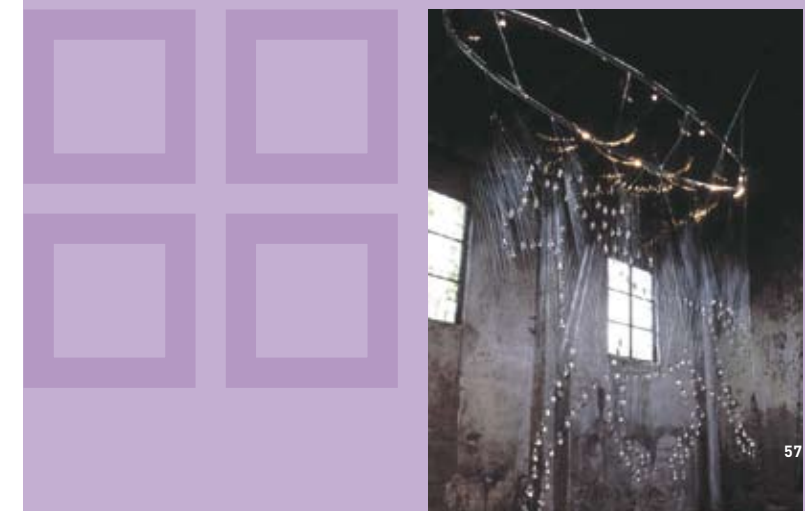
Uiteindelijk komt het allemaal naar je terug. Of ik een hippie ben?' Een schaterlach weerklinkt. 'Vanwege deze karma-uitspraak en het terug-naar-de-natuurgevoel? Maar hippies werken niet voor Swarovski en Alexander McQueen!'

Serieuze stap naar verlichting

In 1999 had de nu wereldberoemde modeontwerper Alexander McQueen nog een kleine studio met alleen kleding. Hij was op zoek naar ontwerpers voor accessoires en kwam erachter dat Boontje zonnebrillen ontwierp. McQueen bood de jonge ontwerper een contract aan, met een grote mate van vrijheid en de beschikking tot veel technische knowhow. Inmiddels heeft Boontje een heel assortiment exclusieve brillen ontworpen, en is hij bezig aan een nieuwe collectie van 25 brillen en zonnebrillen. 'Toch een commercieel uitstapje, ja', knikt hij. 'Ik kan niet alles weggeven, uiteraard. Van tentoonstellingen alleen kun je niet leven. Het is meestal: "Het museum organiseert een expositie, vul het maar op, jongens." Dit jaar stond ik op twee grote tentoonstellingen, de Great Brits-stand in Milaan en de Designer of the Year-Award in het Design Museum. Dat is veel werk en energie, maar betaalt niets. Terwijl je wel vaak helpers in moet huren om iets in korte tijd tentoonstellingsgereed te maken.'

Gelukkig heeft Boontje nog een andere inkomstenbron waarover hij niet te klagen

Lees verder op pagina 58

heeft. Twee jaar geleden vroeg Swarovski of hij een nieuw soort kroonluchter wilde ontwerpen op basis van hun kristallen. Boontje kwam in Swarovski's vizier via Ilse Crawford, oud-redacteur van de Britse Elle en nu creatief adviseur bij de kristalfirma. Hij zei meteen ja. 'Geweldig, het is zo'n ouderwets merk! Maar door toedoen van Ilse heeft het de laatste jaren met mode- en sieradenontwerpers gewerkt. Mijn eerste gedachte was wel: Wat kan ik hier nu nog aan toevoegen? Het materiaal is zo prachtig. Het was een lang proces om de vertaalslag te maken. Ik wilde in ieder geval geen symmetrische kroonluchter maken, en hij moest emotioneel en sensueel zijn. Kristal draagt een sensuele associatie en herinnering met zich mee. Als ik denk aan kroonluchters, denk ik aan een romantische setting, een houten huisje in het besneeuwde bos. De werkelijkheid is vaak anders: kroonluchters hangen in de entree van typische moderne hotels, boven lelijke leren banken. Ik wilde de oorspronkelijke herinnering weer tot leven wekken.'

Dat deed Boontje door een sprankelende, sprookjesachtige kroonluchter te ontwerpen, met talloze elektronische lampjes die aan en uit springen. 'Met kristallen kun je mooi bloemen maken. Ik heb het gevoel proberen op te roepen van een soort glinsterende ijzelbloesemtak.'

De ijzeltak bracht een siddering teweeg door zowel Swarovski- als ontwerpland. De kroonluchter scheen op tentoonstellingen over de hele wereld, na vorig jaar in de beurs in Milaan te zijn gepresenteerd. Inmiddels wordt de lamp –waarde: 14 duizend pond– op kleine schaal geproduceerd in een oude kroonluchterfabriek in

Venetië. En is er een variatie in de maak, met halogeenverlichting, die de helft van de prijs zal gaan kosten.

Voor de smallere beurs is de eerder gemaakte Wednesday Light te koop, een op verschillende manieren op te hangen soort lampjessnoer van in messing uitgesneden bloemen, die door Habitat in de handel is genomen. De prijs is slechts 15 pond, omdat deze op grote schaal wordt geproduceerd en zelf in elkaar kan worden gezet. Binnen twee weken na de presentatie was de eerste oplage van 20 duizend Wednesday Lights verkocht. Er wordt onderhandeld over distributie naar Amerika.

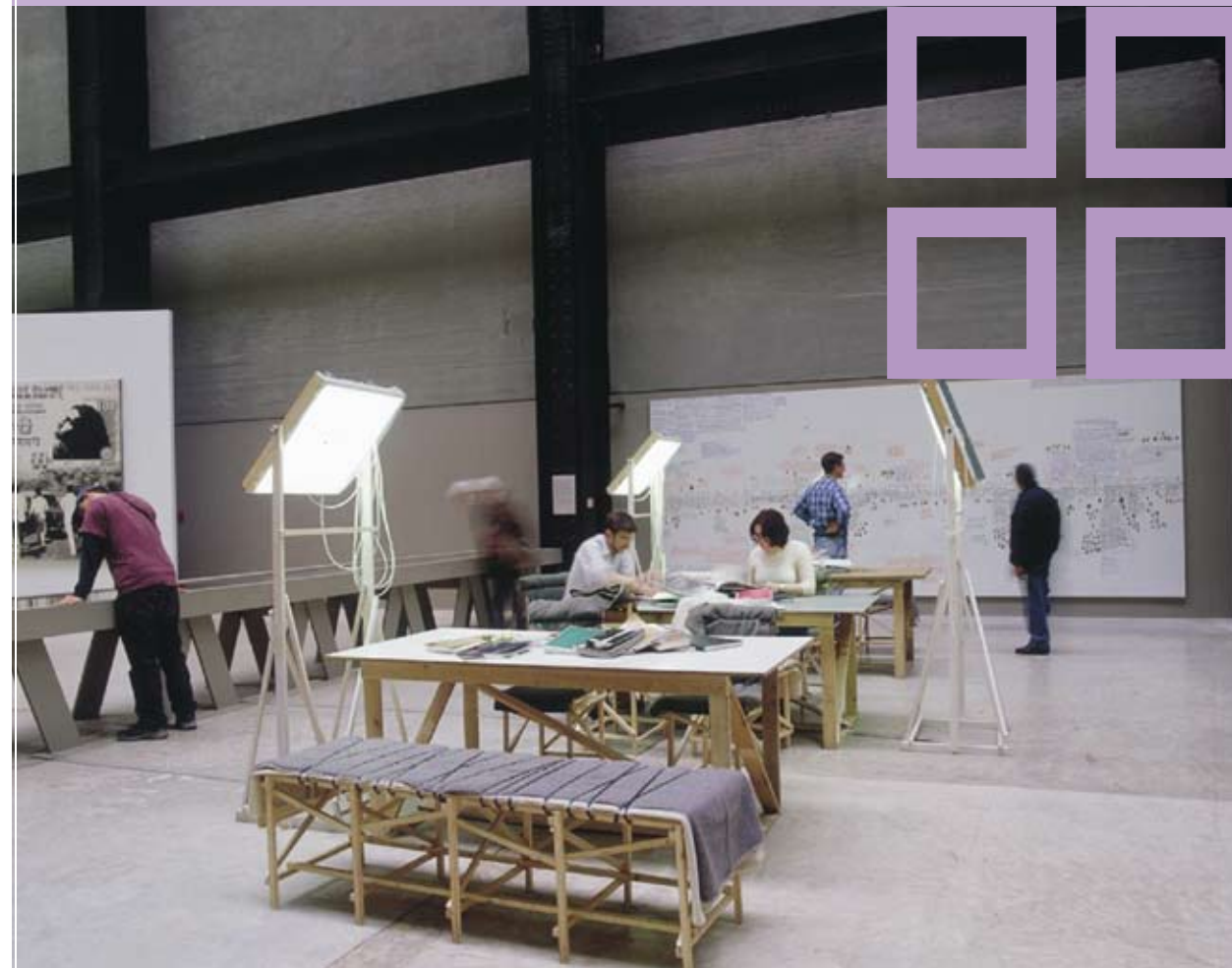
Terug naar de schoolbanken

Vorig jaar keerde Boontje terug naar de Royal College of Art, na te zijn benaderd door een van zijn helden Ron Arad, die –onder de indruk van de projecten TranSglass en Rough-and-Ready– hem vroeg er les te komen geven. Boontje heeft binnen de academie de unit "technology & decoration" onder zijn hoede, waar hij met zo'n tien studenten onderzoek doet naar nieuwe technologieën. Dat is een breed gebied, waarin onder meer ook de 'emotionele kant' van een technologie aan de orde komt. Boontje: 'Er zijn zoveel andere kwaliteiten toe te kennen aan producten, zoals geur, beweging, geluid, tactiliteit. Aska, een Japanse studente, is geïnteresseerd in haar. Stiekem knipt ze stukjes haar bij mensen af, die ze verwerkt in kaarsen van verschillende vorm.' Hij lacht. 'Zo kun je bij haar "blonde en zwarte kaarsen" kopen.'

Met zijn leerlingen en Ilse Crawford werkt hij op dit moment aan de inrichting van een boudoir van een huis, dat deel uitmaakt van een tentoonstelling in opdracht van de British Council. 'Alle muren zijn van kleding gemaakt, er is geen deur, dus je kunt binnenkomen door de kleding weg te schuiven. De vloer bevat sensors, die muziek maken als erop wordt gelopen. Een toevoeging aan de sensualiteit van de ruimte', aldus Boontje, die vertelt dat het boudoir is bedoeld als een illustratie van de emotionele kant van technologie in een omgeving. In augustus reist de tentoonstelling naar vier verschillende steden in China.

Afgelopen december pitchte Boontje mee op uitnodiging van een moskee in Abu Dhabi, die voor het middenschip een kroonluchter wilde laten maken. Hij presenteerde zijn idee: een grote kristallen lichter onder de koepel, in de vorm van drie grote in elkaar gedraaide lichtballen die 24 uur ronddraaien, alsof de gelovigen een constant in beweging zijnd sterrenstelsel boven hun hoofd weten. 'Ik opperde ook om kristallen op de minaretten te bevestigen, wat een prachtig flonkerend schouwspel zou opleveren', vertelt Boontje. 'Helaas zijn ze uiteindelijk met een heel traditioneel concept van een ander ontwerper in zee gegaan.'

De ontwerper vindt het jammer, maar hij verzint liever iets nieuws dan aan iets te werken dat allang gedaan is. 'Nieuw is niet alleen nieuw om anders te zijn', vindt hij. 'Maar wel beter. Als je aan iets werkt, weet je of het iets toevoegt, of het een technische, functionele, emotionele of sociale verbetering is. Het hoeft het oude niet te vervangen. Oud en nieuw kunnen vrolijk naast elkaar bestaan. Neem de architectuur van begin 20ste eeuw, toen het modernisme opkwam: eerst leefden mensen in kleine, donkere leefruimtes. Door op een andere manier te gaan bouwen, met veel ruimte en frisse lucht, ontstond het idee dat je mensen gezonder kon maken. Maar 80 jaar later zijn deze ideeën verwaterd of verkracht. Kantoorruimtes of stations zijn onder de noemer "modernisme" heel erg verziekt. Nieuw is dan niet altijd beter. Dan wordt het misbruik. Daar gaat veel van mijn werk over, als reactie op het misbruik van het modernisme. We leven in een wereld die zo globaal is dat plaatsen meer en meer op elkaar beginnen te lijken. Ik wil zelf ook in iets warmers en fantasievolle leven dan in een kille witte doos.'

Een nieuw illuminerend idee van Boontje heet Shadow Light: een ronde lamp met acetaatverlichtingsfilters, waarop fotokopieën van transparante film met allerlei figuren zijn aangebracht. Zo ontstaat er een schaduw schilderij van silhouetten op de wand. Het idee is afgeleid van Victoriaanse technieken als silhouettenkenen, borduren en knippen, waarin Boontje erg in is geïnteresseerd. Shadow Light is eind mei tentoongesteld in het kader van de Go Dutch-serie in het Applied Arts Agency in Londen, waar ook werk van onder meer Richard Hutten, Esther van Groeningen en Frank Tjepkema & Peter v.d. Jagt te zien is. De expo is nog te bezoeken tot 26 juli. Applied Arts Agency, 30 Exmouth Market, Clerkenwell, Londen. www.appliedartsagency.com

